

Голуб В.
*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету.
Науковий керівник: доктор історичних наук,
професор, професор
кафедри теорії права та конституціоналізму
Західноукраїнського національного університету
Грубінко А. В.*

ОБ'ЄДНАННЯ НІМЕЧЧИНИ В ХІХ СТОЛІТТІ: ОТТО ФОН БІСМАРК, ЙОГО ПОЛІТИКА

Постановка проблеми. ХІХ століття стало часом глибоких змін у Європі, коли політична та економічна трансформація визначала майбутнє держав. Однією з ключових подій цього періоду стало об'єднання Німеччини, яке завершило багатомісячну політичну роздробленість німецьких земель. Центральну роль у цьому процесі відіграв Отто фон Бісмарк, який поєднав прагматизм, політичну обізнаність і рішучість. Через військові кампанії, дипломатичні союзи та внутрішні реформи він перетворив Пруссію на ядро майбутньої імперії. Ліквідація суперництва з Австрією, створення Північнонімецького союзу та перемога у франко-пруській війні 1870-1871 рр. дозволили об'єднати всі німецькі держави та проголосити Німецьку імперію під владою Вільгельма I. Федеративна конституція і централізоване управління забезпечили стабільність і економічне зростання, а дипломатична майстерність Бісмарка закріпила роль Німеччини як провідної сили в Європі.

Виклад матеріалу. Витоки ідеї створення єдиної німецької держави пов'язують саме з завершенням наполеонівських війн і рішеннями Віденського конгресу 1814-1815 рр., за якими й було сформовано Німецький союз. Він охоплював значну частину колишніх земель Священної Римської імперії і складався з 38 держав та 4 вільних міст (станом на 1815 р.), серед яких найсильнішими були Австрійська імперія та Королівство Пруссія. Союз мав забезпечувати недоторканність держав-членів і узгоджувати зовнішню політику, тоді як у внутрішніх справах вони зберігали повну самостійність. Спільні законодавчі чи виконавчі органи та єдина армія відсутні. Єдиним загальним інститутом були Союзні збори у Франкфурті-на-Майні, що вирішували окремі зовнішньополітичні та процедурні питання. Організаційна слабкість конфедерації була очевидною. Й. Релінг підкреслював, що союз фактично став інструментом реакційних князів, які прагнули стримати національний рух німців за об'єднання [1, с. 106].

У кінці ХVІІІ ст. «Священна Римська імперія німецької нації» лише номінально залишалася єдиною державою: до її складу входило близько 300 окремих володінь, які на практиці діяли як самостійні утворення. Такий стан значною мірою був наслідком переможних воєн Наполеона. Після його поразки в 1815 р. держави-переможниці - Пруссія, Австрія, Росія та Англія -

під час Віденського конгресу ухвалили рішення про створення Німецького союзу, тобто конфедерації без централізованих органів влади. У 1816-1847 рр. у більшості німецьких держав з'явилися перші конституції, які закріплювали монархічну форму правління та містили каталоги прав і свобод. Проте Німецький союз так і залишився лише формальним об'єднанням: у нього не було спільної армії, законодавства, дипломатії чи фінансів, а національний ринок фактично не існував. Додатковим гальмом для економічного розвитку залишалися феодальні порядки в аграрній сфері, що стримували формування ринку вільної робочої сили. Пруссія першою серед членів союзу скасувала внутрішні митні кордони, запровадила єдиний митний тариф, а згодом повністю ліквідувала митні бар'єри. Це сприяло створенню Німецького митного союзу, який об'єднав 18 держав і в якому саме Пруссія відігравала провідну роль. Уперше в історії німецького народу утворився національний внутрішній ринок. У 30-40-х рр. XIX ст. в німецьких землях відбувся промисловий переворот: прокладалися залізниці, швидко розвивалися металургія та машинобудування. Революція 1848-1849 рр. поставила перед собою одне з ключових завдань - політичне об'єднання Німеччини, необхідне для подальшого економічного зростання [2, с. 35].

Політична активність Отто фон Бісмарка почалася під час революційних подій у Пруссії наприкінці 1840-х рр., коли він, за власними словами, набув "репутації реакціонера з крайніми роялістськими поглядами". На ранньому етапі своєї кар'єри Бісмарк вирізнявся умінням вести дебати, відстоювати позицію та переконувати опонентів. Його виховання й освіта сприяли розвитку дипломатичних навичок - умінню аргументувати і водночас уважно слухати співрозмовника. Проте він послідовно критикував парламентаризм, вважаючи його неефективним для державного управління. Незважаючи на це, політична діяльність Бісмарка розпочалася саме в парламентській сфері: у січні та липні 1849 р. його обрали до другої палати пруського парламенту. Із цього моменту він присвятив себе політиці та переїхав із родиною до Берліна, ставши одним із перших професійних політиків Пруссії [3, с. 148].

У 1862 році Отто фон Бісмарк очолив уряд Пруссії й обрав шлях силового вирішення питання німецького об'єднання. Суперництво між Пруссією та Австрією переросло у війну 1866 року, в якій пруська армія здобула швидко перемогу. Після цього Німецький союз було ліквідовано. На його місці у 1867 році, за ініціативою Бісмарка, утворили Північнонімецький союз, що об'єднав Пруссію та дрібні північнонімецькі держави. Це нове політичне утворення стало фундаментом майбутньої імперії. Бісмарк свідомо пішов на збройне зіткнення з Австрією, прагнучи посилити позиції Пруссії та розширити її територіальний вплив. Пруссія вийшла з конфлікту переможцем. Остаточним кроком до створення імперії стала франко-пруська війна 1870-1871 років, ініційована Бісмарком і виграна ним. 18 січня 1871 року у Версалі було проголошено створення Німецької імперії, очолюваної кайзером Вільгельмом I. Бісмарк отримав посаду першого рейхсканцлера. Після об'єднання Бісмарк провадив прагматичну політику

зміцнення імперії. Ухвалювалися численні акти, спрямовані на уніфікацію права, формування спільного економічного й валютного простору. Особливо жорстко Бісмарк протистояв соціал-демократії, вважавши її загрозою для держави. Водночас він прагнув повернути робітників на бік уряду. У 1881-1889 роках були ухвалені соціальні реформи: запроваджено страхування на випадок хвороби, каліцтва, старості та інвалідності [2, с. 35].

Створення власної національної держави було прихильно сприйняте різними соціальними групами. Це сприяло економічному піднесенню: у країні швидко зростала промисловість, Німеччина стрімко переходила від аграрного до індустріального розвитку. У зовнішній політиці Бісмарк діяв обережно та стратегічно. Через систему союзів, спрямованих на дипломатичну ізоляцію Франції та взаємодію з Австро-Угорщиною, йому вдавалося зберігати мир у Європі та водночас утвердити імперію як одну з провідних сил міжнародної політики [2, с. 36].

Висновок. Об'єднання Німеччини в ХІХ столітті під керівництвом Отто фон Бісмарка стало визначальним етапом в історії німецьких земель і всього європейського континенту. Завдяки поєднанню майстерної дипломатії, стратегічного планування та рішучого використання військової сили Бісмарку вдалося перетворити роздроблені й економічно та політично слабкі німецькі держави на єдину сильну імперію. Прагматична політика Бісмарка сприяла уніфікації законодавства, створенню спільного економічного та валютного простору, а також розвитку промисловості й інфраструктури, що дозволило Німеччині швидко перейти від аграрної до індустріальної країни. Соціальні реформи, запроваджені канцлером, допомогли зміцнити підтримку держави серед робітничого класу і забезпечити стабільність внутрішньої політики. Таким чином, об'єднання Німеччини в ХІХ столітті є прикладом того, як поєднання рішучості лідера, військової сили, дипломатії та соціально-економічних реформ може створити сильну, стабільну і впливову державу.

Список використаних джерел

1. Оболенська, Н. та ін. Отто фон Бісмарк: об'єднання Німеччини «залізом і кров'ю». *Збірник матеріалів ХХV наукової конференції здобувачів вищої освіти факультету історії та географії*. Полтава: ІВЦ ПНПУ, 2022. С. 106.
2. Варава, І. П., Комашко, А. Р. Отто фон Бісмарк та об'єднання земель німецької імперії: уроки історії. *Редакційна колегія*. Київ: НАУ, 2022. С. 35-36.
3. Коломієць, А. Є. Етико-філософський аналіз політичної діяльності Отто фон Бісмарка. *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник» Випуск 119*. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 148.
4. Грубінко А. Історія держави і права зарубіжних країн та римське право. Навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2014. 656 с.
5. Грубінко А. Історія держави і права зарубіжних країн та римське право. Навч. посібн. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. 384 с.